

Leden 2022

ČESKÉ PŘEDSEDNICTVÍ RADY EU

Napravme si reputaci

Karel Sál

Shrnutí

Žvanírna, plundrování chlebičků a řada konferencí s nejasným cílem a ještě nejasnějším přínosem. To je podle kritiků předsednictví České republiky Radě Evropské unie. Příznivci evropské integrace zase vyzdvihují možnost ovlivnit dlouhodobé směřování EU, které napomůže zviditelnit důležitou práci českých orgánů v Bruselu a přiblížit fungování Unie obyčejnému občanovi. Realisté v předsednictví vidí především tisíce hodin práce politiků a úředníků, což vůbec nebude zadarmo. Ať už je váš postoj k českému předsednictví jakýkoliv, jedno je jisté – je to hlavně příležitost. Příležitost zazářit, či se dokonale ztrapnit před celou sjednocenou Evropou.

Text rozebírá minulé předsednictví ČR, které bylo poznamenáno vnitropolitickou krizí, pádem vlády a „nemastným, neslaným“ koncem. Také se zaměřuje na aktuální stav příprav a na možné hrozby, které mohou ovlivnit výkon ČR v historicky druhém angažmá jakožto lídra Evropy.

Předsednictví už není jako dřív

Když zabrousíme do první poloviny roku 2009, kdy Česká republika poprvé předsedala Radě Evropské unie, v tisku najdeme fotky tehdejšího premiéra Mirka Topolánka, jak si potřásá rukou s Barackem Obamou, Angelou Merkel či Nicolasem Sarkozym. Tehdy totiž český premiér EU skutečně předsedal, což mu zaručovalo mimořádnou pozici. Tím pádem i představitel nepříliš vlivného státu měl příležitost zasahovat do evropského i mezinárodního dění takřka na dennodenní bázi. Když v lednu 2009 ruská strana zastavila transport plynu přes Ukrajinu a v Evropě naplno vypukla plynová krize, Topolánek a ministr zahraničí Karel Schwarzenberg museli začít urychleně jednat. To, že Rusko a Ukrajina podepsali novou smlouvu za méně než 3 týdny, bylo považováno za velký úspěch českého předsednictví a především české diplomacie. Velké výzvy mohou přinášet velké úspěchy a Češi se v tomto ohledu rozhodně blýskli.

Jenže systém rotace předsedy, kdy se po půl roce střídali premiéři či prezidenti předsedající země EU, nebyl v řešení nenadálých krizí vždy tak úspěšný jako v roce 2009. Německý, francouzský i britský předseda vlády, kteří měli nepoměrně větší vliv než třeba portugalský či finský, museli respektovat premiéra předsedající země i v případech, že objektivně neměl potřebné prostředky či kompetence k řešení problému. To vytvářelo nežádoucí pnutí mezi jednotlivými členy. Navíc předsednictví bylo pouze jakousi neformální dohodou, která časem zastarala, a proto je dnes předseda Evropské rady volen na období 2,5 roku.

Předsednictví tím ztratilo na mediálním lesku, ale na druhou stranu předsedající země mají více prostoru pro nastavování dlouhodobých cílů a hledání kompromisu mezi postoji jednotlivých členských zemí. Dnes je maximálně důležitá tzv. „měkká“ a úřednická diplomacie, tj. neúnavné přesvědčování partnerů při všech důležitějších jednáních, obezřetné získávání spojenců a postupné prosazování cílů. Blížící se předsednictví tak bude spíše mravenčí prací stovek politiků a úředníků než one-man-show předsedy vlády, který si rád třese rukou s hodně důležitými lidmi.

Jenže, jak jsme byli před 12 lety svědky, plány a přípravy mohou být neprůstřelné, ale všechno může pohřbit stabilita vlády a stabilita vládní většiny v parlamentu. Jak říká stará lidová moudrost: „*Obdivuj vítěze, uč se od poražených.*“ Proto se musíme vrátit do roku 2009 a hledat důvody, proč se tehdy předsednictví příliš nepovedlo.

Anatomie jednoho trapasu

České předsednictví v roce 2009 můžeme použít jako modelový příklad politické a mediální tragédie. A co si budeme vyprávět, výchozí pozice byla poměrně slušná. ČR byla po Slovinsku teprve druhou zemí bývalého východního bloku, která se měla předsednictví ujmout. Tehdy uběhlo 20 let od pádu železné opony a také 5 let od největšího rozšíření EU o 10 nových členů. Taková výročí se v diplomacii prodávají téměř sama a pro zemi pečující o odkaz Václava Havla to byla nahrávka na smeč. Důležitá byla i iniciativa Východního partnerství iniciovaná Radosławem Sikorskim, která měla posílit spolupráci s postkomunistickým východem a nabídnout zdejším režimům¹ alternativu vůči Moskvě.

---

¹ Iniciativa zahrnuje státy EU a 6 států východní Evropy (Bělorusko, Moldavsko a Ukrajina) a Kavkazu (Arménie, Ázerbájdžán a Gruzie).

Jenže do slušného začátku pomyslně hodil vidle svéráz české národní politiky. Poslední předsednictví bylo důkazem, že česká politická reprezentace se sjednotit za nějakým dlouhodobým či společným cílem opravdu neumí.

Dnes je jasné, že hlavním předpokladem pro trapas evropských rozměrů byla vratkost druhé vlády Mirka Topolánka a nevraživé vztahy mezi koalicí a opozicí. Tehdejší vláda totiž po volbách v roce 2006 vznikla poměrně kuriózním způsobem. Volební pat, kdy pravice spolu se zelenými měla 100 mandátů a levice taktéž, se designovaný premiér Mirek Topolánek pokusil překonat trochu naivním pokusem o sestavení jednobarevné vlády ODS s několika „nadstranickými“ odborníky. To nevyšlo², a tak při druhém pokusu přišel s jediným možným řešením, a to sestavit středopravicovou koaliční vládu s lidovci a zelenými. Otázka nedostatečné podpory byla nakonec vyřešena dvěma přeběhlíky z řad ČSSD (Miloš Melčák a Michal Pohanka), kteří umožnili vládě získat důvěru, což vyostřené vztahy mezi vládou a opozicí rozhodně nevylepšilo.

Druhým a mnohem závažnějším problémem byla dezintegrace vládních poslaneckých klubů. Nejprve se rozpadl šestičlenný klub Strany zelených, když poslankyně Věra Jakubková a Olga Zubová vystoupily ze strany a přešly do konkurenční Demokratické strany zelených. Dále tu bylo pnutí v samotné ODS. Vlastimil Tlustý, ekonomický expert ODS a ministr financí v první Topolánkově vládě, dlouho rebeloval proti vlastní straně kvůli polovičatým daňovým reformám. Po tom, co poslanecký klub ODS opustili Jan Schwippel a Juraj Raninec, se o Tlustém spekovalo, že by při případném hlasování nemusel pro vládu zvednout ruku. A to se také uprostřed předsednictví, tj. 24. března 2009, stalo. Pro opoziční návrh na vyslovení nedůvěry bylo 101 poslanců včetně Tlustého, Schwippela, Jakubkové a Zubové [PSP 2009]. Jelikož vláda a ani opozice neměla připravený plán B a v poslanecké sněmovně neexistovala jasná většina, musela se vláda ujmout úřednická vláda Jana Fišera a předsednictví dotáhnout volným stylem.

A jak bylo samotné předsednictví hodnoceno? Občané ČR byli spíše pozitivní. Průzkum veřejného mínění provedený v červenci 2009 ukázal, že 10 % respondentů bylo přesvědčeno, že si ČR během předsednictví vedla velmi dobře, 44 % spíše dobře, 29 % spíše špatně, 7 % rozhodně špatně a 10 % respondentů nevědělo či neodpovědělo [PPM Factum 2009], což po takové blamáži není úplně špatné vysvědčení. Vláda Jana Fišera se za dokončení předsednictví musela pochválit sama [viz ÚV 2009]. Hodnocení zahraničních médií bylo přeci jen trochu méně optimistické. Expertům vadila absence kontinuity a hlavně politický chaos po svržení vlády [viz Braun 2009; Horky 2009]. Sám Mirek Topolánek po 10 letech bez okolků přiznal, že „vládu (...) položila koalice. Dnes jsem přesvědčený o tom, že jsem jim měl všechno slíbit a pak je normálně podrazit. Nebyl jsem ale tak politicky zralý.“ [Vopálenská, Součková 2019] Toť slova již asi zralého politika. Dnes experti hodnotí výkon ČR znatelně hůře: „Hlavní dojem z toho v Evropě byl, že Češi spáchali rituální sebevraždu. Lidé v Bruselu a v ostatních zemích EU to jen velmi těžce chápali. My jsme si sami úplně zbytečně podřezali svůj vlastní úspěch. Byla to velká chyba, která determinovala fungování české evropské politiky na příštích 10 let. Díky úspěšnému předsednictví se mohl v Česku vytvořit pocit hrdosti a přesvědčení, že jsme plnohodnotnou součástí EU.“ [Houska 2021]

Pokud to shrneme, české předsednictví zradila domácí politika, která dala přednost žabomyším válkám a personálním animozitám před společným cílem – úspěšným předsednictvím. Ani 4 roky příprav

---

² Poslanecká sněmovna o důvěře první Topolánkově vládě hlasovala 3. října 2006. Pro bylo pouze 96 poslanců (všichni poslanci ODS a Zelených a dále 10 ze 13 poslanců KDU-ČSL, pro nehlasovali poslanci Libor Ambrozek, Miroslav Kalousek, a Ladislav Šustr), 99 bylo proti (všichni poslanci KSČM a všichni poslanci ČSSD kromě omluvené Lenky Mazuchové) [PSP 2006].

nedokázaly podchytit případ, kdy vláda přijde o mandát. Nakolik je pravděpodobné, že se podobná situace bude opakovat?

Přípravy běží, nebezpečí zůstává stejné

Česká republika se na nadcházející předsednictví soustavně připravuje od července 2018 a probíhá pod vedením předsedy vlády prostřednictvím Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR. Problémem je, že hlavní témata a cíle nastavovala ještě minulá vláda Andreje Babiše a celé předsednictví bude muset exekvovat vláda Petra Fialy, u které vidíme poněkud jiný přístup k evropské problematice. Ale jak historie ukazuje, hlavními hrozbami pro výkon českého předsednictví jsou stabilita vlády a vztahy v koalici.

V tomto ohledu je situace před nadcházejícím předsednictvím naštěstí příznivější než v roce 2009. Fialova vláda má mnohem jednodušší pozici, než v jaké se nacházel Topolánek, jelikož se předseda ODS může spolehnout na slušnou většinu 108 poslanců a v poslaneckých klubech zatím nevidíme takové rozbroje, které by mohly vládu ohrozit. Nejslabším článkem současné vlády jsou Piráti, u kterých bublá vnitrostranický konflikt mezi vedením Ivana Bartoše a nespokojenou členskou základnou. Pirátská diskuze o tom, kdo může za volební masakr, navíc ještě není u konce. Ale ani případný odchod pirátských ministrů nemůže vládu ohrozit. Hlavní výzva pro současnou vládu tak bude udržet jednotu a vydržet spolu alespoň do konce roku 2022. Jak víme, vztahy se ve vládní koalici zhoršují každým dnem a co v prvních týdnech vypadá jako naprostá selanka, se rychle může změnit v bratrovražedný boj.

Vztahy mezi vládou a opozicí jsou také znatelně lepší než v roce 2009. Narozdíl od Jiřího Paroubka, který ihned zpochybnil výsledky voleb³ [HN 2006], Andrej Babiš okamžitě uznal porážku a odmítl pověření k sestavení vlády, které mu prezident několikrát veřejně přislíbil. Vztahy tak zatím neotrávil politický styl „vládneme přes mrtvolky“. To je také nejspíš jeden z důvodů, proč Mikuláš Bek, nový ministr pro evropské záležitosti, chce dohodu mezi vládou a opozicí, která by předešla fiasku z roku 2009 [Šídlová 2021]. Bude tak záležet hlavně na vládě, nakolik spolupráci s opozicí myslí vážně.

Ačkoliv Fialova vláda má objektivně mnohem jednodušší výchozí pozici, další nebezpečí skýtá vývoj světových událostí. Výzev pro rok 2022 je v EU více než dost. A do jisté míry je jedno, jaká témata si česká strana předběžně stanovila.

Zprv je tu evropská, potažmo celosvětová energetická krize. Český občan jen obtížně chápe, proč v zemi, která dlouhodobě vyrábí více elektrické energie, než spotřebává⁴, se projevuje energetická krize u více než milionu domácností a kde mají senioři s desetitisíčovými důchody vzít na stejně vysoké zálohy. Vysvětlit obyčejnému člověku, proč má dýchat znečištěný vzduch z parních a paroplynových elektráren, tj. snášet negativní externalitu výroby elektřiny, a ještě za ni platit vysokou cenu, je téměř neřešitelný problém. Česká vláda tak kromě udávání směru EU také bude muset přesvědčovat vlastní obyvatelstvo, proč Green Deal je dobrá věc a proč by ho průměrný Čech neměl odmítat. S tvrzením, že za to může Babiš nebo že je to pro nás nepříliš jasně specifikovaná „příležitost“, Petr Fiala dlouho nevydrží.

Druhým problémem bude samozřejmě koronavirus. Pokud vše půjde dobře (což zas není až tak úplně jisté), koronavirová pandemie bude v druhé polovině roku již pod kontrolou. Jenže covidové škody

---

³ Jiří Paroubek 3. června 2006 mimo jiné prohlásil: „Cítím povinnost oznámit, že demokracie v této zemi utrpěla tvrdý zásah srovnatelný snad jen s únorem 1948, snad jen s rozdílem, že hrozí modrá totalita.“ [HN 2006]

⁴ Za rok 2020 se v ČR vyrobilo 81,4 TWh elektrické energie a spotřebovalo 71,4 TWh [ERÚ 2021: 6].

nejsou jen oběti či prázdná státní kasa. Mnohem větší výzvou bude krize důvěry obyvatel směrem ke státu a jeho institucím. A tím nemyslíme pouze antivaxery a podobné existence, kteří již dnes zpochybňují oprávněnost státu zasahovat do občanských práv (psali jsme v textu Politizace covidu-19: Biopolitika na vzestupu⁵). Krizi důvěry propadli i občané, kteří před pandemií o schopnostech státu příliš nepochybovali, nebo o něm pochybovat raději nechtěli. Výkon hygienických stanic a jejich lpění na papíru místo nových technologií znejistělo řadu občanů, kteří nyní státu věří málo nebo vůbec. To není problém pouze České republiky, ale celé Evropy. Evropa tak bude muset hledat cestu zpět ke svým občanům a české předsednictví k tomu bude muset přispět obrovskou měrou.

Poslední velkou výzvou, která je spojena jak s koronovirem, tak s vysokými cenami energií, je krize ekonomická. Pokud nedojde k rychlému oživení ekonomiky, stát pod pravicovou vládou začne šetřit podobným způsobem jako Nečasova vláda v letech 2010–2013, jelikož jinak to pravice ani neumí. Výrazný nárůst počtu exekucí a počtu nezaměstnaných by přeci jen podkopal představu o rozvíjející se a spravedlivé Evropské unii. Všechny tyto výzvy budou pro české předsednictví nakonec mnohem důležitější, než témata Evropa silná a bezpečná či Evropa chytrá a kreativní, jak stojí v oficiální přípravě pro české předsednictví. Proto se na tyto výzvy musíme připravit a nedovolme znovu, abychom vypadali jako banda rozhádaných diletantů – tak jako v roce 2009.

---

⁵ Dostupné z: <https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2021/12/Politizace-covidu-19-IPPS.pdf>.

Zdroje

Braun, M. (2009). *Czech EU Presidency – a Missed Opportunity*. Heinrich-Böll-Stiftung. <http://www.cz.boell.org/en/2014/03/24/czech-eu-presidency-missed-opportunity-democracy>.

ERU 2021 – Energetický regulační úřad (2021). *Roční zpráva o provozu elektrizační soustavy České republiky za rok 2020*. https://www.eru.cz/documents/10540/6616306/Rocni_zprava_provoz_ES_2020.pdf/edc0cb03-700a-43a7-8c08-a1ccb3f2d173.

Horky, O. (2009). *Czech EU presidency lacked commitment, expert says*. Deutsche Welle. <https://www.dw.com/en/czech-eu-presidency-lacked-commitment-expert-says/a-4435129>.

Houska, O. (2021). *Češi se při předsednictví EU těsně vyhnou průšvihů, na víc nemáme, tvrdí politolog. Vinu dává Babišovi*. Hospodářské noviny. <https://archiv.hn.cz/c1-67011920-cesi-se-pri-predsednictvi-eu-tesne-vyhnu-prusvihu-na-vic-nemame-tvrdi-politolog-vinu-dava-babisovi>.

HN 2006 – Hospodářské noviny (2006). *Přečtete si, co řekli Paroubek a Klaus*. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/prectete-si-co-rekli-paroubek-a-klaus/r~i:article:168913/>.

PSP 2006 – Poslanecké sněmovna Parlamentu České republiky (2006). *5. schůze, 4. hlasování, 3. října 2006, 17:53 – Žádost vlády ČR o vyslovení důvěry*. <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=43953&l=cz>.

PSP 2009 – Poslanecké sněmovna Parlamentu České republiky (2009). *53. schůze, 2. hlasování, 24. března 2009, 18:12 – Návrh na vyslovení nedůvěry vládě České republiky*. <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=49203&l=cz>.

PPM Factum (2009). *Hodnocení českého předsednictví EU*. <https://www.factum.cz/aktuality/hodnoceni-ceskeho-predsednictvi-eu>.

Šídlová, T. (2021). *Kvůli Evropě chceme dohodu s Babišem, říká ministr budoucí vlády*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-kvuli-evrope-chceme-pakt-s-babisem-rika-ministr-budouci-vlady-181409>.

ÚV 2009 – Úřad vlády České republiky (2009). *Czech Presidency rounds off European Council with success*. Press Advisories. <https://www.vlada.cz/en/media-centrum/aktualne/czech-presidency-rounds-off-european-council-with-success-59174/>.

Vopálenská, L., Součková, K. (2019). *10 let od pádu Topolánkovy vlády: Tehdy zanikl model dvou silných stran, myslí si politolog*. Český rozhlas Plus. <https://plus.rozhlas.cz/10-let-od-padu-topolankovy-vlady-tehdy-zanikl-model-dvou-silnych-stran-mysli-si-7800510>.

Autor

KAREL SÁL

Analytik

Karel Sál vystudoval politologii na Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde v roce 2016 obhájil disertační práci s názvem *Demokracie v krizi nezájmu: účinky využití internetových voleb ve volebním procesu vybraných zemí*. Odborně se zabývá problematikou e-Governmentu, internetovými volbami a informační svobodou. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a je zakladatelem a editorem think-tanku e-politics.cz.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz